

DOI: 10.31548/hspedagog13(3).2022.198-203

УДК 1. 316.6

МОВА ЯК ГОЛОВНА ОЗНАКА ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ**ШЕХОВЦОВА-БУРЯНОВА В. А.**, асистент кафедри філософії та міжнародної комунікації*Національний університет біоресурсів і природокористування України**E-mail: shekhovtsova.burianova@nubip.edu.ua**ORCID 0000-0002-4227-2253*

Анотація. У статті проаналізовано зв'язок між мовою та ідентичністю. Висвітлено роль мови як джерела духовного життя народу, визначального чинника і головної ознаки ідентичності української нації. Проаналізовано взаємозв'язок мови як чинника формування ідентичності української нації. Мета статті – аналіз мовного аспекту як головною ознакою ідентичності української нації. Відповідно до Концепції державної мовної політики в Україні, державність української мови є ключовим фактором консолідації українського суспільства на всій території України, запорукою збереження національної ідентичності українського етносу та державної єдності народу України.

Ключові слова: державна мова, ідентичність, індивід, мова, нація.

Актуальність (Introduction). Для України на сучасному етапі є дуже актуальним питання формування національної ідентичності. Загальнонаціональна ідентичність за своєю суттю багатомірна. Мова – це засіб формування та становлення людини, її інтелекту, волі, почуттів та форми існування. Мова – це інструмент, за допомогою якої можна пізнавати навколишній світ. Однією з головних функцій мови є ідентифікаційна. Функція мовної ідентифікації полягає в тому, що мова є засобом ідентифікації носіїв, тобто засобом вираження їх приналежності до спільноти, нації та етносу.

Сім'я, соціальна взаємодія з однопітками та географічне розташування – це три аспекти, які демонструють взаємозв'язок між мовою та ідентичністю протягом усього життя. Мова є внутрішньою частиною вираження культури та ідентичності нації, адже національно культура та цінності передаються саме через виражену мову.

Мета (Purpose). Мета статті – аналіз мовного аспекту як головною ознакою ідентичності української нації. Проведення соціологічно дослідження для визначення мовного аспекту.

Методи (Methods). У статті використано наукові публікації вітчизняних та іноземних авторів стосовно проблематики мовного аспекту. У статті застосовано аналітичний, герменевтичний, компоративістський метод та метод порівняння та спостереження.

Результати (Results). Мова – це система визнана в такій здатності, тобто кодифікована й накинута в певних ділянках (на відміну від таких мов, інші системи звуть діалектами, сленґами, мішанками тощо, заперечуючи цими назвами саму їхню системність).

Значення поняття «мова» пов'язує його з ідентичністю: мова – це система, що її використовує певна спільнота – насамперед нація, – ідентичність якої ця мова виражає. Тому в ідеалі має бути повна відповідність між мовами та націями чи, інакше кажучи, між мовами та національними ідентичностями, ключовим елементом яких є однойменні мови. Проте цю відповідність може бути порушено, якщо зміна в мові не супроводжується зміною в ідентичності, тобто коли люди переходять на іншу мову, але далі ідентифікують себе з тією самою групою, або ж приймають іншу ідентичність, але зберігають мову [5, с. 158].

О. Потебня у своїй праці «Думка та мова», яка була опублікована 1862 р. висвітлив взаємозв'язки мови й мислення, розвинув ідею про мову як породження й вияв «народного духу». На думку мислителя, народність і мова - це поняття не просто синонімічні, а й взаємопов'язані, що неодмінною умовою творення нації як цілого є єдність її мови [6, с. 70].

На думку, К. Ушинського мову слід вивчати та викладати не тільки як інструмент здобуття знань, пізнання істини та спілкування, але, перш за все, як універсальний засіб самопізнання і самотворення народу.

У своїй праці «Етнологія» М. Тиводар розглядає мову як одну з найважливіших рис етнічних спільнот. Мова виступає основним засобом спілкування для людей певної етнічної групи, системою зберігання, отримання та передачі інформації, що відрізняється від людей інших етнічних спільнот. Мова є одним з найбільш стабільних і чітко визначених компонентів етнічної культури та є основою рисою етнічної диференціації. Всі люди, що належать до однієї етнічної групи, зазвичай говорять однією мовою, тобто мовою, що вивчається з дитинства в родині, сім'ї та етнічному середовищі.

В процесі національної ідентифікації велику роль грає мовна самоідентифікація кожної особистості, бо саме вона стає чинником консолідації суспільства та двигуном розбудови сильної, демократичної та незалежної країни. Мова стає знаряддям, завдяки якому суспільство може захистити власні інтереси, історію, традиції. Відсутність національної мови є однією з найбільш серйозних перешкод, яку необхідно перебороти при створенні національної ідентичності [7].

Відповідно до концепції державної мовної політики в Україні, державність української мови є ключовим чинником консолідації українського суспільства на всій території України, гарантією збереження національної ідентичності

українського етносу і державної єдності України. З огляду на це, українська нація і держава мають забезпечувати відродження і захист української мови, якісну розбудову українського мовного простору. Оскільки українська мова старописемна мова з великою історикокультурною спадщиною, держава має піклуватися про наукове дослідження давніх писемних пам'яток, їх популяризацію. На сьогодні ще залишається актуальним збереження і вивчення діалектів української мови – джерела її самотутності й сили. Це і є предметом подальшої розвідки [1, с. 29].

Найважливішу роль у розвитку мовних навичок дитини відіграє сім'я. На ці навички впливає позитивна словесна інформація, яку діти отримують від батьків у домашньому оточенні.

Коли діти ростуть, вони вивчають свою рідну мову – свою першу мову – що дає їм можливість спілкуватися з батьками. Враховуючи кількість часу, який діти витрачають на регулярне спілкування зі своїми батьками, не дивно, що, передаючи мовленнєві навички, спрямовані на розвиток власної форми спілкування, батьки відіграють вирішальну роль у мовному розвитку своїх дітей. Однак психолінгвісти з питань розвитку припускають, що насправді діти чують лише випадкову вибірку висловлювань дорослих, яка характеризується всіма заїканнями, помилками, спотвореннями, непослідовністю та складнощами, які є звичними для мовлення дорослих з іншими дорослими. Іншими словами, діти значною мірою стикаються з різними видами мовлення в домашніх умовах. Цей процес робить їх сприйнятливими до всього, і, за своєю природою, діти заохочуються наслідувати поведінку своїх батьків, особливо в мові. Саме тому рідна мова має значний вплив на особистість і психологічний розвиток людини: вона формує її особливу ідентичність у дитинстві, коли маленькі носії найтісніше пов'язані з батьками.

Рідна мова також є важливою частиною культури, ідентичності та переконань дитини. Мова є внутрішньою частиною вираження культури. Мова є фундаментальним аспектом культурної ідентичності. Це засіб, за допомогою якого ми передаємо своє найпотаємніше «я» з покоління в покоління. Саме через мову українці передають та виражають свою самобутню культуру та її цінності.

Мова являється основою етнічних культур, вона виконує важливі етно-творчі та етнічно об'єднавчі функції. Мова найбільш тісно пов'язана з культурно-побутовими особливостями етнічних груп. Рідна мова входить у культуру етносів, зберігаючи та передаючи при цьому найхарактерніші способи їх мислення та ментальні особливості [8, с. 111].

Мовна підсистема, як частина етнічної системи, є засобом вербального спілкування в етнічних спільнотах. Це механізм кодування, зберігання та передачі інформації, який структурує культурні зміни в етнічній групі. Належність до мовної системи сприяє етнічній ідентифікації, а також є фактором, що грає важливу роль в збереженні етнокультурних традицій.

На соціокультурному рівні саме ця підсистема регулює межі етнічної спільноти.

Тобто мовна складова є на одному з перших по значущості місць у визначенні того, що ми називаємо етносом, а саме українським етносом, величезна кількість проблем якого за останні століття була пов'язана зі спробами усунути українську мову спочатку з політичного, освітнього, а потім і побутового вжитку. Але ж саме рідна мова забезпечує нормальне функціонування і єдність етнічного організму в усіх його проявах. Своєю чергою, мова виступає не лише ідентичністю нації, а й соціальною пам'яттю. Доля кожного народу пов'язана з долею його мови. Мова виражає єдність держави. А державною мовою переважно буває мова корінного населення [2, с. 89].

Для отримання інформації, щодо мовного аспекту, 24-26 травня 2022 року відбулося анкетування студентів III курс спеціальності денної форми навчання ОС «Бакалавр» «Міжнародні відносини», гуманітарно-педагогічного факультету, Національного університету біоресурсів і природокористування України. В опитуванні, шляхом анонімного анкетування, взяли участь 127 студентів.

Результати опитування показали, що 64,9 % розмовляють переважно вдома українською, 29,7 % російською. 5,4 % було важко відповісти на це запитання (рис. 1).

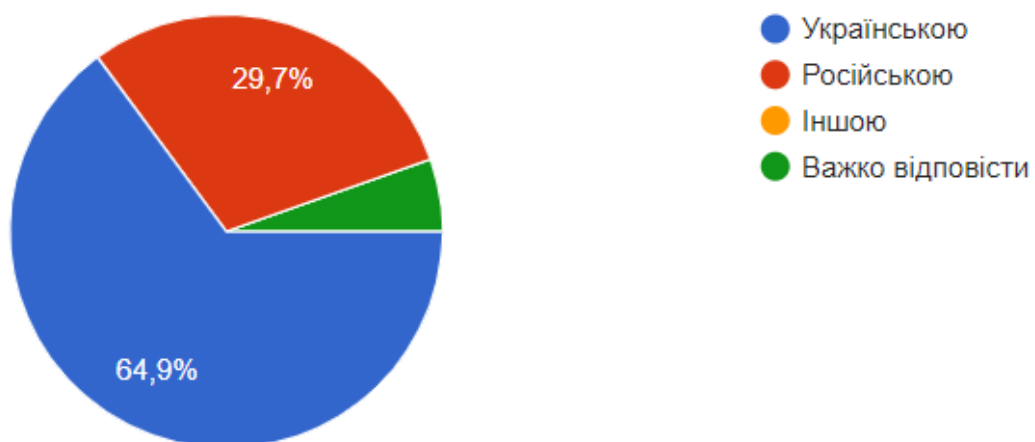

Рис. 1. Відповідь на запитання «Якою мовою ви переважно розмовляєте вдома?»

На запитання «Яку мову Ви вважаєте рідною?» відповіді респондентів розподілилися таким чином (рис. 2):

- Українську- 94,6 %;
- Російську-5,4 %.

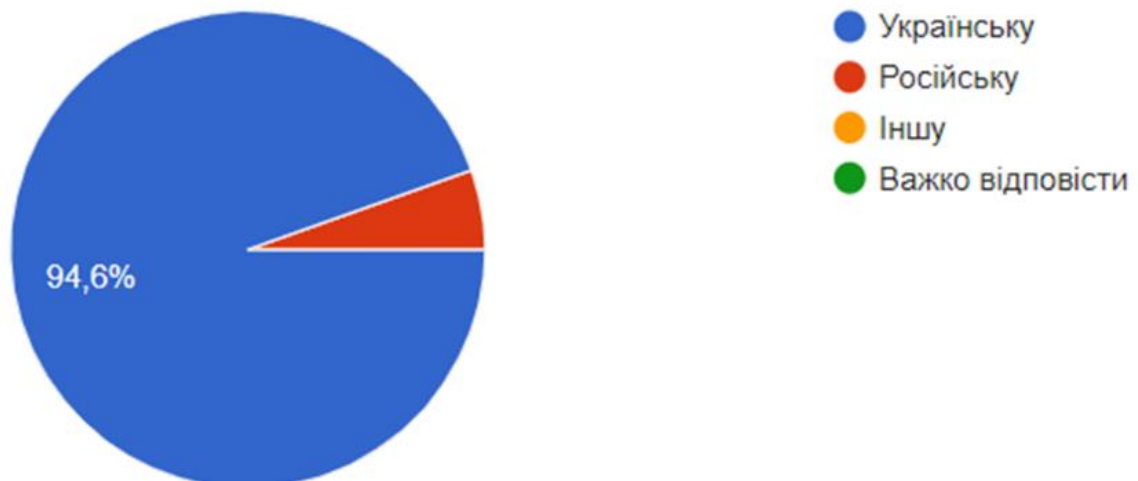

Рис. 2. Відповідь на запитання «Яку мову Ви вважаєте рідною?»

Під час проведення опитування респондентам було запропоноване запитання «Ваш рівень володіння української мови», відповіді респондентів розподілилися таким чином:

- Українську мову я знаю достатньо вільно, щоб спілкуватись нею без жодних обмежень - 75,7 %;
- Я вважаю, що вільно володію українською мовою, але інколи важко розмовляти без жодних обмежень -21,6 %;
- Важко відповісти - 12,7 %.

Отже, результати опитування показали, що 94,6 % вважають рідною мовою українську та 64,9 % розмовляють виключно українською; 97,3 % респондентів вважають, що вони вільно володіють українською мовою.

Висновки і перспективи (Discussion). Мова виступає важливим елементом формування етнічної самосвідомості. Своєю чергою етнічна самосвідомість формується в процесі самоусвідомлення особистістю як свого місця і ролі в сім'ї, родині, в громаді, в соціумі та в етносі. Мова впливає на формування усної творчості, що своєю чергою є виявленням ідентифікації народу. У

державотворчому процесі головним завданням мови є виокремлення держави з-поміж інших країн, в утвердженні нації й держави серед багатомовної спільноти. Найважливішу роль у розвитку мовних навичок дитини відіграє сім'я.

Список використаних джерел

1. Азарова Л. Є. Мова як визначальний чинник ідентичності української нації. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Філологічні науки». 2018. Вип. 292. С. 24-32.
2. Божко Н. М. Рідна мова як засіб самоідентифікації українців та етнозберігаюча складова етнічної свідомості. Збірник наукових праць Національного Науково-дослідного інституту українознавства та всесвітньої історії. К.: ННДІУВІ, 2013. Т. IX. С. 86-94.
3. Ващинська І. Особливості постмодерних підходів до вивчення ідентичності. «HUMANITIES & SOCIAL SCIENCES 2009» (HSS-2009). LVIV, 2009. С. 242 - 243.
4. Горлова В. М. Дискурс націоналізму і національна ідентичність

сучасної України: особливості, роль і місце в суспільних процесах. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна «Філософські проблеми науки і культури». Вип. № 615. Харків, 2004. С. 118 - 120.

5. Масенко Л. Т. Мова і суспільство: постколоніальний вимір. К.: Вид. дім «КМА», 2004. 163 с.

6. Потебня О. Мова. Національність. Денаціоналізація / упоряд. і вступ. ст. Ю. Шевельова. Укр. Вільна Акад. Наук у США. Нью-Йорк, 1992. 155 с.

7. Савицька І. М. Проблеми формування національної ідентичності через призму історичної пам'яті в сучасному суспільстві. Гілея: науковий вісник. 2014. Вип. 87. С. 255–257.

8. Тиводар М. Етнологія: навч. посібник для студентів історичного фак. Ужгород, 1998. 577 с.

References

1. Azarova, L. (2018). Mova yak vyznachal'nyy chynnyk identychnosti ukrayins'koyi natsiyiyu [Language as a determining factor of the identity of the Ukrainian nation]. Naukovyy visnyk Natsional'noho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrayiny. Seriya «Filolohichni nauky». Vyp. 292. 24-32.

2. Bozhko, N. M. (2013). Ridna mova yak zasib samoidentyfikatsiyi ukrayintsiv ta etnozberihayucha skladova etnichnoyi svidomosti [Native language as a means of self-identification of Ukrainians and an ethno-preserving component of ethnic consciousness]. Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noho Naukovo-doslidnoho instytutu ukrayinoznavstva ta vsesvitn'oyi istoriyi. K.: NNDIUUVI, T. IKH. 86-94.

3. Vashchyns'ka, I. (2009). Osoblyvosti postmodernykh pidkhodiv do vyvchennya identychnosti [Peculiarities of postmodern approaches to the study of identity]. «HUMANITIES & SOCIAL SCIENCES 2009» (HSS-2009). LVIV, 242 - 243.

4. Horlova, V. M. (2004). Dyskurs natsionalizmu i natsional'na identychnist' suchasnoyi Ukrayiny: osoblyvosti, rol' i mistse v suspil'nykh protsesakh [Discourse of nationalism and national identity of modern Ukraine: features, role and place in social processes]. Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu im. V. N. Karazina «Filosofs'ki problemy nauky i kul'tury». Vyp. № 615yu Kharkiv, 118 -120.

5. Masenko, L. T. (2004). Mova i suspil'stvo: postkolonial'nyy vymir [Language and society: postcolonial dimension]. K.: Vyd. dim «KMA», 163.

6. Potebnya, O. (1992). Mova. Natsional'nist'. Denatsionalizatsiya [Language. Nationality. Denationalization] uporyad. i vstup. st. YU. Shevel'ova. Ukr. Vil'na Akad. Nauk u SSHA. N'yu-York, 1992. 155.

7. Savyts'ka, I. M. (2014). Problemy formuvannya natsional'noyi identychnosti cherez pryzmu istorychnoyi pam'yati v suchasnomu suspil'stvi [Problems of national identity formation through the prism of historical memory in modern society]. Hileya: naukovyy visnyk. Vyp. 87. 255–257.

8. Tyvodar, M. (1998). Etnolohiya: navch. posibnyk dlya studentiv istorychnoho fak [Ethnology: academic. a guide for students of the history faculty]. Uzhhorod, 577.

LANGUAGE AS THE MAIN SIGN OF THE IDENTITY OF THE UKRAINIAN NATION

Shekhovtsova-Burianova V. A.

Abstract. The article analyzes the relationship between language and identity in Ukraine. The role of language as a source of the spiritual life of the people, a determining factor and the main sign of the identity of the Ukrainian nation is highlighted. The interrelationship of language as a factor in the formation of the identity of the Ukrainian nation is

© Шеховцова-Бурянова В. А.

HUMANITARIAN STUDIOS: PEDAGOGICS, PSYCHOLOGY, PHILOSOPHY Vol 13(3) 2022

analyzed. The purpose of the article is to analyze the linguistic aspect as the main feature of the identity of the Ukrainian nation. Language is a means of forming and becoming a person, his intellect, will, feelings and form of existence. Language is a tool with which you can learn about the world around you. One of the main functions of language is identification. The function of linguistic identification is that language is a means of identification of speakers, that is, a means of expressing their belonging to the community, nation and ethnicity. In the process of national identification, the linguistic self-identification of each individual plays a major role, because it becomes the factor of the consolidation of society and the engine of building a strong, democratic and independent country. According to the concept of state language policy in Ukraine, the statehood of the Ukrainian language is a key factor in the consolidation of Ukrainian society throughout the territory of Ukraine, a guarantee of preserving the national identity of the Ukrainian ethnic group and the state unity of Ukraine. The results of the sociological survey showed that 94.6 consider Ukrainian as their native language and 64.9 speak exclusively Ukrainian; 97.3 % of respondents believe that they are fluent in the Ukrainian language. The Ukrainian language is part of the XXI century. as a language that successfully meets the complex, responsible and multifaceted needs of the state and ethno-cultural development of the Ukrainian people, has a functionally dynamic and open structure for further development.

Key words: state language, identity, individual, language, nation.